

CLAUDE GILLIOT VE İSLAMÎ ÇALIŞMALARI ÜZERİNE I GILLIOT'UN HAYATI, ESERLERİ VE HZ. MUHAMMED İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Naif YAŞAR*

Öz

Claude Gilliot, özellikle tefsir ve Kur'ân'ın metinleşme tarihi başta olmak üzere İslami ilimler üzerine birçok çalışması olan ünlü bir oryantalisttir. İlk ve ikinci doktora tezlerini Taberî'nin *Câmi'u'l-Beyân* adlı tefsiri üzerine yapan Gilliot, daha sonra Kur'ân'ın metinleşme tarihi, Arap Edebiyatı, İslam tarihi ve kelamı, hadis, vb. birçok İslami ilim üzerine çalışmıştır. Fakat Hz. Muhammed ile ilgili çalışmalarında özgün bir bakış sergilemek yerine, tamamen diğer skeptik oryantalistlerin fikirlerini benimsemiş ve genel itibarıyla onlara dayanarak birçok makalesinde aynı ithamları tekrar etmiştir. Biz bu makalede, Gilliot'un hayatına ve eserlerine kısaca değindikten sonra, onun Hz. Muhammed ile ilgili bazı düşüncelerini inceleyeceğiz. Aynı zamanda konuyla bağlantılı olarak kısaca oryantalizme de değineceğiz.

Anahtar Kelimeler: Gilliot, Muhammed, Oryantalizm, Kur'ân, Mushaf.

About Claude Gilliot and His Islamic Studies Gilliot's Life, His Works and His Views About Muhammad (PBUH)

Abstract

Claude Gilliot is a famous orientalist who has a lot of works on Islamic sciences, especially on commentary and history of the Qur'ân Codex. At his first and second Ph.D theses he has worked on Tabarî's Exegesis which is called *Câmi' al-Bayân* and later on he has studied the History of the Qur'ân Codex, Arabic Literature, Islamic history and theology, hadith and so on. But, instead of being original in his studies about Muhammed (PBUH), he completely adopted the predecessor sceptic orientalist's thoughts and generally relied on them and repeated the same blames in many of his articles. In this article we will shortly touch on his life story and works, then we will analyze some of his thoughts

---

* Dr., Adıyaman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, naifyasar@gmail.com.

about Muhammad (PBUH). And also we will shortly deal with the orientalism related to the subject matter.

Key Words: Gilliot, Muhammad, Orientalism, Qur'ân, Codex.

Giriş

Batı dünyasının İslami ilimler üzerindeki çalışmaları uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Bu çalışmalar, Kur'ân'ın Latinceye tercümesiyle başlar. Bu çalışmayı, Fransa'nın güneyindeki Cluny Başrahibi Peter the Venerable (1092-1156), Telodo'yu (İspanya) ziyaretiyle başlatır. O, bu vesile ile bir ekip kurup İslam ile yapılacak entelektüel boyuttaki savaş için çalışmalara girişir ve bu çabanın bir ürünü olarak Ketton'lu Robert (1110-1160) adlı bir İngiliz, 1143 yılında Kur'ân'ı Latinceye tercüme eder.¹ Bununla beraber oryantalizmin başlangıç tarihini 1311 yılında toplanıp Arapçanın bazı Avrupa okullarında okutulmasına izin veren ve Sorbone (Fransa), Oxford (İngiltere), Bologne (İtalya), Salamanca (İspanya) ve Roma üniversitelerinde Arap Dili ve Edebiyatı kürsülerinin kurulmasını kararlaştıran Viyana Konsili ile başlatanlar da vardır.²

Batı dünyasının İslami ilimler üzerindeki çalışmaları veya diğer adıyla oryantalizm, XVII. yüz yılın sonlarına kadar genel itibariyle İslam'a, halk efsanelerinden ve hurafelerden oluşan kalın bir sis tabakasının arkasından bakan, sübjektif ve tarafgir mücadele yolunu izleyen bir anlayışa sahipken; XVII. yüz yılın sonu itibariyle, İslam'a biraz sempati ihtiva eden tarafsız ve bilimsel bir anlayış, Adrianus Reland (1676-1718), Johann Jakob Reiske (1716-1774), Sylvester de Sacy (1758-1838) ve Joseph von Hammer Purgstall'ın (1774-1856) önderliğinde başlayıp günümüze kadar devam etmiştir.³ Bununla beraber oryantalizmin tamamen önyargılardan kurtulup bilimsel bir nitelik kazandığını söyleyemeyiz. Zira oryantalizmin kendine hedef olarak belirlediği amaçları arasında, XIX. ve XX. y.y.'ın başında koloniciliğin bir

¹ Zülfikar Durmuş, *Kur'an'ın Türkçe Tercümeleri*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2007, s. 95-97; Juan Pablo Arias Torres, *Bibliografía sobre las traducciones del Alcoran en el ambito hispano*, çev. Revista De Traductología, 11 (2007), ss. 261-272, s. 263.

² Suat Yıldırım, *Oryantalistlerin Yanılgıları*, Işık Akademi Yayınları, İzmir, 2012, s. 20.

³ Yıldırım, *Oryantalistlerin Yanılgıları*, s. 25-27.

aracı olması,⁴ Batı'nın Doğu'yu yeniden şekillendirmesi, baskı ve otorite kurması,⁵ Doğu'yu politik, sosyolojik, askeri, ideolojik, bilimsel ve kültürel olarak yönetmeyi hedefleyen sistematik bir disiplin olması⁶ gibi şeyler vardır. Dolayısıyla XIX. y.y.'ın sonlarına doğru yaşayan oryantalistlerin çoğu aynı zamanda politik olarak da birbirlerine bağlıydılar. Örneğin; Snouck Hurgronje (1857-1936), İslami çalışmalarında, Endonezya Müslüman kolonilerini ele alma konusunda Alman hükümetinin danışmanı olarak çalışmıştı; Duncan Black Macdonald (1863-1943) ve Louis Massignon (1883-1962), İslami konularda uzman olduklarından, Kuzey Afrika'dan Pakistan'a kadar kolonileri olan yöneticilerin peşinde koştuğu kişilerdi. Bu gibi uzmanlar hem Avrupa hem de Amerika olmak üzere tüm Batı dünyasındaki hükümetlerin Doğu ile ilgili algılarının oluşturulmasında büyük bir nüfuza sahiptiler.⁷ Yine Oryantalistik çalışmalarının temelinde sürekli olarak Batı'nın üstünlüğü ve Doğu'nun bayağılığı, geri kalmışlığı anlayışı mevcuttur. Binaenaleyh, eğer oryantalizm, Batılının üstünlüğünü ve Doğulunun bayağılığını ifade eden bir ayrıma dayalı ise bu durumda, oryantalizmin gelişmesinde ve ortaya koyduğu kendi tarihinde, bu ayrımı nasıl derinleştirip hatta keskinleştirdiğini görmeye hazırlıklı olmalıyız.⁸

Biz bu çalışmamızda özellikle tefsir başta olmak üzere İslami konular üzerinde önemli oryantalistik çalışmaları olduğu halde, ülkemizde kendisiyle ilgili müstakil bir çalışma yapılmamış⁹ olan Claude Gilliot'un hayatını, eserlerini kısaca tanıttikten sonra Hz. Muhammed ile ilgili bazı düşüncelerini ele alacağız.

⁴ Edward W. Said (1935-2003), *Orientalism*, A Division of Random House, New York, 1978, s. 2.

⁵ Said, *Orientalism*, s. 3.

⁶ Said, *Orientalism*, s. 3.

⁷ Said, *Orientalism*, s. 201, 263-264, 275-276, 294, 296.

⁸ Said, *Orientalism*, s. 7, 42, 44-45, 209, 300-301, 306-307.

⁹ Claude Gilliot, 2009'da, Prof. Dr. Mehmet Akif Koç'un koordinasyonu ile "*İlahiyat Seminerleri*" adı altında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne davet edildi. Bu davet sonucunda, Gilliot ile yapılan sohbetler ve Gilliot'un kısaca hayatı, Yrd. Doç. Dr. Esra Gözeler tarafından "*İlahiyat Seminerleri: Erken Dönem 1*, Prof. Dr. Claude Gilliot", *AÜİFD*, c. 50, sayı: 1 (2009), ss. 193-197'de yayınlanmıştır. Biz bu çalışmamızın Gilliot'un hayatıyla ilgili bölümünde büyük oranda bu makaleden istifade ettik.

A) Hayatı

Claude Gilliot, 1940 yılında Fransa'da (Guempes) doğmuştur. Çiftçi bir ailenin çocuğudur. Sırasıyla Almanca, Katolik Teolojisi ve Felsefesi, Arapça ve Sosyoloji çalıştı. İki doktora sahib olan Gilliot; *La sourate al-Baqara dans le Commentaire de Tabarî (Taberî Tefsiri'nde el-Bakara Suresi)*¹⁰ başlıklı ilk doktorasını 1982 yılında; *Aspects de l'Imaginaire Islâmîque Commun dans le Commentaire de Tabarî (Taberî Tefsiri'nde Genel İslâmî Algının Özellikleri)*¹¹ isimli ikinci doktorasını ise 1987 yılında tamamladı. Her iki tezini de Muhammed Arkoun danışmanlığında, Taberî üzerine ve Paris Üniversitesi'nde (III)¹² yapmıştır.

Gilliot, Aix-en-Provence Üniversitesi'nde (1989 yılından beri) ve IREMAM'da¹³ Arapça ve İslami ilimler profesörü olarak görev yapmıştır. Halen Aix-Marseille Üniversitesi'nde emekli profesör olarak görev yapmaktadır. Arap Dili, klasik dönem tefsir, Kur'ân'ın metinleşme tarihi, hadis, siyer, Arapça kaynaklar bibliyografyası uzmanlık ve ilgi alanlarıdır.

Dominik bir rahip olan Gilliot, papazlık görevini şu anda aktif olarak yapmasa da bu görev sebebiyle gittiği Cezayir'de Arapça ile tanıştı. Almanca öğretmek üzere Cezayir'de bulunduğu sırada halkla ve öğrencileriyle daha iyi anlaşabilmek için Almanca sınıfından öğrencisi olan Cezayirli bir rahibeden ilk kez fasih Arapça öğrenmeye karar vermiş ve böylece İslam üzerine çalışma serüveni başlamıştır.

Gilliot, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1950 yılının hemen başında Kahire'de kurulan ve Dominik Cemaate ait olan Şark Çalışmaları Enstitüsü'nün (IDEO)¹⁴ üyesidir¹⁵ ve düzenli aralıklarla

¹⁰ Claude Gilliot, *La sourate al-Baqara dans le Commentaire de Tabarî*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Université de la Sorbonne Nouvelle Paris-III, Paris, 1982.

¹¹ Claude Gilliot, *Aspects de l'Imaginaire Islamique Commun dans le Commentaire de Tabarî*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Université de la Sorbonne Nouvelle Paris-III, Paris, 1987.

¹² Bu üniversitenin yeni adı: Aix-Marseille Üniversitesi'dir. Aix-Marseille Üniversitesi, 1 Ocak 2012'de Provence Aix-Marseille I Üniversitesi, The Mediterranean Üniversitesi ve Paul Cezanne Üniversitesi'nin birleşmesiyle meydana gelmiş bir üniversitedir.

¹³ Institut de Recherches et d'Etudes sur le Monde Arabe et Musulman.

¹⁴ L'Institut Dominicain d'Etudes Orientales.

¹⁵ Gözeler, *İlâhiyat Seminerleri*, s. 93-94. Bu makaleden yaptığımız alıntının bazı kısımlarını değiştirdik.

Kahire’de kalıp IDEO için Arap kültür mirasına ait metinlerin tahkikini yapar.

B) Eserleri

Bu bölümde Gilliot’un, başta IREMAM web sitesi¹⁶ olmak üzere birçok web sitesinde yer alan yayın listesindeki çalışmalarının ve bu listede yer almayan güncel çalışmalarının kısaca tanıtımını yapacağız.

1. Doktoraları

a) *La Sourate al-Baqara dans le Commentaire de Tabarî, I-II*

Gilliot, bu doktora tezinde, Taberî’nin tefsiri merkezinde, hadis ve kelamın kaynakları ile ilgili araştırmaları, isnatlarla ilgili Taberî’nin tercihlerini, müteşabih kavramını, Taberî ve fırkalar gibi konuları ele alır.

b) *Aspects de l’Imaginaire Islamique Commun dans le Commentaire de Tabarî, I-II*

Gilliot, bu doktora tezinde öncelikle Taberî’nin hayatını, hocalarını ve eserlerini inceler. Daha sonra, Taberî’nin *Câmiu’l-Beyân* adlı tefsiri bağlamında, dil ve Kur’ân, yedi harf, kıraatler, dil bilgisi ve Kur’ân, tefsir ve kelam, tefsir ve fıkıh gibi konuları ele alır. Gilliot, bu tezinde en çok Arap dili üzerinde durur. Bunu bazen doğrudan, “dil ve gramer” gibi başlıklar altında yapar ve bazen de bu amaç için “kıraatler” başlığını kullanır. Gilliot, bu çalışmasında bilimsel bir bakışla Taberî’nin tefsirini detaylı bir şekilde incelemeye, Taberî’ye etki eden temel kaynaklara inmeye çalışmış, İslami kaynakları büyük bir ustalıkla kullanmıştır. Kanaatimizce bu çalışma, Gilliot’un en önemli eseridir. Bundan dolayıdır ki Gilliot, bu çalışmasının son iki bölümünü çıkarıp geriye kalan kısmına da ufak tefek değişiklikler yaparak “*Exegese, langue et theologie en islam. L’Exegese Coranique de Tabarî (İslam’da Tefsir, Dil ve Kelam: Taberî’nin Kur’ân Tefsiri)*” gibi farklı bir isimle tekrar yayınlar. O, bu tezi ayrıca, ya aynen veya çok az değişiklikler yaparak makaleler şeklinde de neşreder. Hatta bu tezin “Taberî’nin İlmi Formasyonu” adlı bölümünü, İngilizce,¹⁷

¹⁶ <http://iremam.cnrs.fr/?article712> (02.11.2015).

¹⁷ Bkz. Claude Gilliot, “The Scholarly Formation of al-Tabarî”, (ed. Claude Gilliot), *Education and Learning in the Early Islamic World*, (ss. 113-147), Ashgate Variorum Publishing, Surrey, 2012.

Fıransızca,¹⁸ Arapça¹⁹ olarak, hem *Aspects de l'Imaginaire Islamique Commun dans le Commentaire de Tabarî* adlı doktora tezinde hem de *Exegese, langue et theologie en islam. L'Exegese coranique de Tabarî* adlı eserinde olmak üzere toplam beş defa neşreder.

2. Kitapları

*Exegese, Langue et Theologie en Islam. L'Exegese Coranique de Tabarî*²⁰

Bu eser her ne kadar farklı bir başlık taşıyorsa da yukarıda izah ettiğimiz gibi, *Aspects de l'Imaginaire Islamique Commun dans le Commentaire de Tabarî* adlı doktora tezinin hemen hemen aynısıdır. Aradaki tek fark, tezin bazı kısımlarının biraz özetlenmiş olması ve son iki bölümünün de bu eserde yayınlanmamış olmasıdır.

3. Ortak Çalışmaları

Tilman Nagel ile ortaklaşa hazırladıkları çalışmalar:

a) Claude Gilliot et Tilman Nagel, *Les usages du Coran. Presupposes et methodes.*

Bu eser Tilman Nagel'in başkanlığında hazırlanmıştır. Gilliot'un bu çalışmadaki katkısı bazı eserler üzerine yaptığı değerlendirmelerdir. Eserler şunlardır: Ebû Mansûr es-Sa'lebî (ö. 430/1038), *el-İktibâs mine'l-Kur'ân*; İbn Warrâq (ed.), *The Origins of the Koran: Classic Essays on Islam's Holy Book*; İbn Warrâq, *Pourquoi Je Ne Suis Pas Musulman*; İbn Warrâq (ed.), *The Quest of the Historical Muhammad* ve Navid Kermanî, *Gott Ist Schön: Das ästhetische Erleben des Koran*. Bu çalışma *Arabica*, XLVIII/3-4 (2000)'de yayınlanmıştır.

b) Claude Gilliot und Tilman Nagel, *Das Prophetenhadîth. Dimensionen einer Islamischen Literaturgattung*.²¹

¹⁸ Bkz. Claude Gilliot, "La formation intellectuelle de Tabari", *Journal Asiatique*, CCLXXVI, (1988), ss. 203-244.

¹⁹ Bkz. Claude Gilliot, "at-Tabarî: Tahsîluhu as-Saqâfî, (La formation intellectuelle de Tabari)", çev. M. Hayr al-Biqâ'î, *al-Mawrid* (Bağdat), 19/2 (1990), ss. 5-29.

²⁰ Bkz. Claude Gilliot, *Exégèse, Langue et Théologie en Islam: L'Exégèse Coranique de Tabarî*, Vrin, Paris, 1990.

²¹ Bkz. Claude Gilliot und Tilman Nagel (hrsg. von), *Das Prophetenhadîth. Dimensionen einer islamischen Literaturgattung*. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2005 .

Bu eser, başlığından anlaşıldığı gibi “Nebevî Hadîs” ile ilgili bir çalışmadır.

4. Makaleleri, Katkıları, Değerlendirme ve Tahkikleri

Bu başlık, başta tefsir ve dil ile ilgili olmak üzere, İslami birçok konuda yazılmış makaleleri, ortak çalışmaları, ansiklopedi maddelerini; İslamoloji ve Araplarla ilgili yazılan eserleri, makaleler ve çalışmalar üzerine 3-5 sayfa hacmindeki değerlendirmeleri ve eleştirileri; yaklaşık üç yüz civarında ve genellikle 3-5 sayfa hacminde olan kitap özetlerini (review); 1985’ten itibaren Mısır’da ilk defa tahkik edilen veya yeniden tahkiki yapılan eserler üzerindeki bazı değerlendirmeler ve eleştirileri ihtiva eder.

C) Hz. Muhammed’e Bakışı

İslam ile ilgili çalışmalar yapan oryantalistlerin dikkatini çeken en önemli şahıs şüphesiz ki Hz. Muhammed’dir. Zira İslamiyet’in temellerinin sağlamlığı, hakkaniyeti, getirdiği düşüncelerin doğruluğu; bu dini ortaya koyan şahsın gerçek hüviyetinin anlaşılmasından sonra gelir. O halde İslamiyet’in hakkaniyetinin test edilmesi; Hz. Muhammed’in gerçekten de peygamber olup olmadığının ispat edilmesinden sonra gelen bir şeydir. Dolayısıyla oryantalistler, İslamiyet’i reddetmek ve ilahi kaynağa dayanmadığını kendilerince ispat etmek için çok eskiden beri Hz. Muhammed ile ilgili birbirinden değişik ve fakat aynı amacı hedefleyen iddialar ortaya atmışlardır.

Bu iddialardan biri, Hz. Muhammed’in okuma-yazma bildiği ve eski semavî kitapları okuduğu iddiasıdır. Bu noktada Gilliot der ki: “Batılı uzmanların birçoğu ‘Muhammed’in okuma-yazma bilmediği’ fikrini kabul etmezler. Çünkü Mekke; Hîre²² kasabası gibi yazının yaygın olarak kullanıldığı bölgelerle düzenli bir iletişim halindeydi ve Mekkelilerin Hîre ve Enbâr’dan²³ yazıyı öğrendikleri rivayet edilir.²⁴

²² Neysâbûr’da bir mahalle, Kûfe’ye yakın bir yer şeklinde de tarif edilir. Bkz. Mecduddîn el-Firûzâbâdî (ö. 817/1415), *el-Kâmûsu’l-muhîr*, Dâru’l-Ma’rife, Beyrut, 2008, حبر Mad.

²³ Merv/Belh’te bir yer. Bkz. el-Firûzâbâdî, *el-Kâmûs*, نبر Mad.

²⁴ Claude Gilliot, “Creation of a Fixed Text”, (ed. Jane Dammen McAuliffe), *The Cambridge Companion to the Qur’an*, (ss. 41-57), Cambridge, Cambridge University

Muhammed'in hocaları,²⁵ bazı sahâbîler, Hatice'nin yeğeni Varaka b. Nevfel gibi şahıslar okuma-yazma biliyorlardı. Örneğin, Muhammed'in kâtibi Zeyd b. Sâbit (ö. 45-55/665-675) Medine'deki Yahudi okulunda öğrencilik yapmıştı."²⁶ Gilliot, Kur'ân'ın el yazmalarından bahsederken Hz. Muhammed'in okuma-yazma bilip bilmemesi bağlamında der ki: "Ne Muhammed'in (artık muhtemelen okuma-yazma bildiği bilinen bir şeydir) ne de kâtiplerinin el yazmalarına sahibiz."²⁷

Gilliot, bu iddiaları ortaya atarken yukarıda zikrettiğimiz olasılıklardan başka hiçbir tarihi vesika vermemektedir. Burada zikrettiği Hîre ve Enbâr'da yazının yaygın olması, bunların Mekke ile iletişim halinde olması, Hz. Muhammed'in hocaları diye iddia ettiği kişilerin okuma-yazma bilmesi, Hz. Muhammed'in de okuma-yazma bildiği anlamına asla gelmez. Hz. Peygamber ümmi idi ve muhitinde (iddia edildiği gibi) bir öğretmeni yoktu. Tarihen sabittir ki o, peygamberliğinden evvel henüz çocukken Şam'da karşılaştığı Bahîra adlı rahip²⁸ ile kendisine ilk vahiy geldiğinde yanına gittiği Varaka b. Nevfel'den başka söz konusu iddiaya medar olabilecek bir kimse ile karşılaşması yoktur. Daha sonra bize bu karşılaşmayı anlatan olayın

---

Press, Cambridge, 2007, s. 42; Claude Gilliot, "Methodes et Debats. Langue et Coran: Une lecture syro-araméenne du Coran", *Arabica*, L (2003/3), ss. 381-393, s. 387-390; Claude Gilliot, "Les Sources du Coran", *Le Monde des Religions*, 19 (2006), ss. 30-33, s. 32-33.

²⁵ Gilliot burada daha sonra değineceğimiz Addâs, Ebu Fukayha Yesâr ve Cebr gibilerini kast ediyor.

²⁶ Gilliot, *Creation*, s. 42; Gilliot, *Methodes*, s. 391.

²⁷ Claude Gilliot, "Origines et Fixation du Texte Coranique", *Etudes*, 409(2008/12), ss. 643-652, s. 646-647.

²⁸ İbn İshâk (ö. 151/749), *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, thk. Aḥmed Ferîd el-Muzeydî, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2004, c. I, s. 122-124; İbn Sa'd (ö. 230/845), *Kitâbu't-tabakâti'l-kebir*, thk. Muhammed 'Abdulkâdir 'Atâ', Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2012, c. I, s. 22-24; et-Tirmizî, Muhammed b. 'İsâ b. Sevre (ö. 279/892), *Câmi'u't-Tirmizî*, thk. Yûsuf el-Hâc Aḥmed, Mektebetu İbn Hacer, Şam, 2004, Kitâbu'l-Menâkıb, rivayet no: 3620, s. 1016-1017; el-Hâkim, Muhammed b. 'Abdillâh en-Neysâbüri (ö. 405/1014), *el-Mustedrek 'alâ's-Sahîhayn*, thk. Muştafâ 'Abdulkâdir 'Atâ, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2012, Kitâbu Tevârihi'l-Mutekaddimîn mine'l-Enbiyâi ve'l-Murselin, rivayet no: 4228, c. II, s. 672-673; el-Beyhâkî, Ebû Bekr Aḥmed b. Huseyin (ö. 458/1066), *Delâilü'n-nubuve ve ma'rifetu aḥvâli şâhib'ş-Şeri'a*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1988, c. II, s. 24-29; İbn Kesîr, 'İmâduddîn Ebu'l-Fidâ' İsmâ'il (ö. 774/1373), *el-Bidâye ve'n-nihâye*, thk. Me'mûn Muhammed Sa'îd, Dâru İbn Kesîr, Beyrut, 2007, c. III, s. 70-75.

şahitlerinin bildirdiği gibi, bu iki karşılaşmanın ikisinde de herhangi bir öğrenim söz konusu değildir. Dolayısıyla Peygamber'in (a.s.) okuma-yazma bildiğini ve öğrendiğini gösterebilir tek bir tarihi vesika yoktur.²⁹ Bu bağlamda Carlyle (1795-1881) der ki: "Doğru olan görüş, Muhammed'in hiçbir zaman yazı yazamadığı görüşüdür."³⁰

Gilliot'un Hz. Muhammed'in okuma-yazma bildiğini iddia etmesinin temel sebeplerinden birisi, onun kendisinden önceki metinleri okuduğunu düşünmesidir. Zira Gilliot, Hz. Muhammed ve Kur'ân ile ilgili olarak ele aldığı birçok çalışmasında,³¹ Hz. Muhammed ve dolayısıyla Kur'ân'ın daha önceki metinlerden beslendiklerini iddia eder. Gilliot, bu konuyu hemen hemen aynı formatta birçok çalışmasında ele alır. Binaenaleyh, o, bu iddiasını mantıklı bir şekilde sağlam bir zemine oturtmak için Peygamber'in (a.s.) okuma-yazma bildiğini ispat etmeye çalışır. Bu konuda dayandığı argümanlardan bir tanesi, "Muhammed'in hocaları" diye nitelendirdiği Addâs, Ebu Fukayha Yesâr, Cebr, vb. Mekke'de yaşayan kölelerin Yahudi veya Hristiyan olmaları, okuma-yazma bilmeleri ve semavî kitapları okumuş olmalarıdır.³²

²⁹ Muhammed Abdullah Draz (1894-1958), *En Mühim Mesaj Kur'ân*, çev. Suat Yıldırım, Yeni Akademi Yayınları, İzmir, 2006, s. 76-78.

³⁰ Thomas Carlyle (1795-1881), *Heroes and Hero Worship*, Henry Altemus, Pennsylvania, 1899, s. 72.

³¹ Gilliot, *Les Sources*, ss. 30-33; Claude Gilliot, "Le Coran a une histoire", interview par Jacqueline Martin Bagnaudez, *Notre Histoire*, 195 (2002), ss. 22-28; Claude Gilliot, "Muhammad, Le Coran et Les «Contraintes des L'Histoire»", (ed. Stefan Wild), *The Qur'an As Text*, (ss. 3-26), Brill, Leiden, 1996; Gilliot, *Creation*, ss. 41-57; Claude Gilliot, "Reconsidering the Authorship of the Qur'an. Is the Qur'an Partly the Fruit of a Progressive and Collective Work?", (ed. Gabriel Said Reynolds), *The Qur'an in its Historical Context*, (ss. 88-108), Routledge, London, 2007; Claude Gilliot, Pierre Larcher, "Language and Style of the Qur'an" (ed. Jane Dammen McAuliffe), *Encyclopaedia of the Qur'an III*, (ss. 109-135), Brill, Leiden, 2003; Gilliot, *Origines*, ss. 643-652; Claude Gilliot, "Deux etudes sur le Coran (La composition des sourates Mekkoises. Le Coran, Muhammad et le "judeo-christianisme")", *Arabica*, XXX (1983), ss. 1-37; Gilliot, *Méthodes*, ss. 381-93; Claude Gilliot, "Mythe et Théologie: Calame et Intellect, Prédestination et Libre Arbitre", *Arabica*, 45/3 (1998), ss. 151-192; Claude Gilliot, "Le Coran, fruit d'un travail collectif", (ed. Daniel De Smet, G. De Callatay et J.M.F.Van Reeth), *al-Kitâb. La sacralité du texte dans le monde de l'Islam*, (ss. 185-231), Bruxelles, Louvain-la-Neuve, Leuven, Acta Orientalia Belgica. Subsidia III (2004); Claude Gilliot, "Le Coran, production littéraire de l'Antiquité tardive ou Mahomet interprète dans le 'lectionnaire arabe' de La Mecque", *Revue des Mondes Musulmans et de la Méditerranée*, c. XXIX, 2011, ss. 31-56.

³² Gilliot, *The Authorship*, s. 89-90; Gilliot, *Les sources*, s. 31.

Gilliot, Hz. Hatice ve Varaka b. Nevfel üzerinde de çok durur ve Hz. Muhammed'i peygamber yapanın ilk etapta bu iki şahıs olduğunu iddia eder.³³ O, bu noktada şunu öne sürer: "Muhammed'e ilk vahiy tecrübelerinde yardım eden ve onun peygamberliğinin oluşturulmasını sağlayan yardımcıları vardır. Eğer Hz. Hatice olmasaydı o, muhtemelen hiçbir zaman peygamber olamayacaktı. Bel'âmî (ö. 363/974), Farsça *Taberî Tarihi*'nin özetinde Hz. Hatice'nin eski metinleri okuduğunu, peygamberlerin tarihini ve Cebrail'in adını bildiğini yazar."³⁴

Gilliot'un, "Muhammed'in hocaları" bağlamında üzerinde durduğu meselelerden birisi de Kur'ân'ın, "Andolsun ki biz onların, 'Kur'ân'ı ona bir insan öğretiyor' dediklerini biliyoruz. İma ettikleri kimsenin dili yabancıdır. Bu Kur'ân ise apaçık bir Arapçadır"³⁵ ayetidir. Gilliot, bu ayetin tahlilinde der ki: "Muhammed, 'Muhammed; Hristiyan ve Yahudi kölelerden ders alıyor' diye müşrikler tarafından yapılan ithamlara karşı, bu ayetteki argümanı kullandı. Muhammed'in bu ayeti kullanarak verdiği cevap bir Müslüman kelamcısı için her ne kadar doyurucu görünse de Muhammed'in çağdaşları ve ondan sonra gelenler için pek güçlü bir etkiye sahip olmamış görünüyor ki, o kadar uzun zamana rağmen onların üzerine hâkimiyetini kurmayı başaramamıştır."³⁶

Doğrusu Gilliot'un bu yorumuna şaşmamak elde değil. İslam tarihini çok iyi bilmesine rağmen böyle bir yorumu yapması bir önyargıdan başka bir şey değildir. Zira tarihen sabit olduğu üzere Hz. Muhammed çok kısa bir zaman zarfında çağdaşlarını hâkimiyeti altına almış ve kendisinden sonra da halifelerinin yönetiminde, İslamiyet Çin'den Endülüs'e kadar yayılmıştır. Ayrıca Gilliot, burada kendi kendine çelişmektedir. Zira doğruluğuna inanmadığı ve dolayısıyla gerçekliğini çürütmeye çalıştığı bir Kur'ân ayetini yine kendi iddiasına delil olarak kullanmaktadır.

Kureyşliler, Peygamber'e (a.s.) gelen ilmin kaynağının beşerî olduğunu ispat etmek için öncelikle kendileri gibi dini bilgiler

³³ Gilliot, *The Authorship*, s. 91-92.

³⁴ Gilliot, *The Authorship*, s. 91.

³⁵ Nahl, 16/103.

³⁶ Gilliot, *Muhammad, Le Coran*, s. 20; Gilliot, *Exegese*, s. 108; Gilliot, *Aspects*, I, 139-140.

konusunda cahil olmayan ve Mekke’de bulunan birini- çünkü Peygamber’in (a.s.) hayatı hep orada, gözlerinin önünde geçti- bulmak zorunda kaldılar. Fakat bir demirci köleyi; Mekke’de yaşadığı halde Arapçayı düzgün konuşamayan, dini bilgi hakkında ne bildiği konusunda en ufak bir malumat bulunmayan birini buldular. İşin ilginç tarafı şu ki; madem Peygamber (a.s.) bu adamdan öğreniyordu, neden kendileri de gidip öğrenmediler. Böylece Peygamber’e (a.s.) karşı çıkıp kolayca davasını çürütebilirlerdi. Hem neden bu köle (veya köleler) Peygamber’e (a.s.) üstalık iddiasında bulunmadılar veya niçin liderliği bizzat kendileri üstlenmediler.³⁷

Dolayısıyla Gilliot’un, Kureyşlilerin bu iddialarını delil olarak kullanması bu konuda taraflı davrandığını gösterir. Zira kavimleri tarafından yalanlanmaları, her türlü hile, yalan ve iftira ile davalarının çürütülmeye çalışılması tüm peygamberlerin maruz kaldığı ortak bir şeydir. Hz. Nuh,³⁸ Hûd,³⁹ Salih⁴⁰ de yalanlanmışlardı. Hz. Musa’ya da Firavun sihirbaz demişti ve onu reddetmişti.⁴¹ Kavimleri, Hz. Zekeriyya’yı⁴² ve Hz. Yahya’yı⁴³ da inkâr edip öldürmüşlerdir. Keza Yahudilere göre Hz. İsa bir peygamber değil bir yalancı idi. Onun için, onu öldürme girişiminde bulundular ve onu öldürdüklerine inanıyorlar.⁴⁴ O halde Gilliot’un burada yapması gereken şey bu ortak tarihi görmektir. Acaba neden sadece “peygamberin öğrencilerine” odaklanıp Mekkelilerin ona şair,⁴⁵ mecnun,⁴⁶ sihirbaz,⁴⁷ kâhin ve deli⁴⁸ gibi iftiralarından hiç bahsetmez. Gilliot’un Kureyşlilerin bu itirazlarını ciddiye alması, dinler ve peygamberler tarihi açısından sıkıntılı bir

³⁷ Draz, *En Mühim Mesaj Kur’ân*, s. 85-87.

³⁸ Şu`arâ’, 26/105, 116.

³⁹ Şu`arâ’, 26/123, 136-139.

⁴⁰ Şu`arâ’, 26/141,153-154.

⁴¹ Şu`arâ’, 26/29, 34; *Kutsal Kitap, çev. Komisyon*, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2008, Mısır’dan Çıkış, 5:12,17; 7:13,22; 8:15, 19, 32; 9:7, 12, 35; 10: 20, 27; 11:10.

⁴² *Kutsal Kitap*, Yeni Antlaşma, Matta, 23:35; Luka, 11:50-51.

⁴³ *Kutsal Kitap*, Yeni Antlaşma, Matta, 14: 10-12; 26: 65-68; 27:35-50; Markos, 6:16, 27;9: 30-32; 10:34; 14:63-65; 15: 37; Luka, 9:9, 22; 18:32-33; 23:46

⁴⁴ *Kutsal Kitap*, Yeni Antlaşma, Matta, 13:57-58; Markos, 6:3-5;

⁴⁵ Enbiyâ’, 21/5; Tûr, 52/30-31.

⁴⁶ Hicr, 156; Tûr, 52/29.

⁴⁷ Ahkâf, 467; Muddessir, 74/24.

⁴⁸ Tûr, 52/29.

davranıştır ve İslamiyet konusunda önyargılı hareket ettiğine delildir. Zira peygamberler tarihine bakıldığında peygamberlerin ümmetleri tarafından inkâr edilmelerinin ve öldürülmelerinin⁴⁹ çok rastlanan vakialardan olduğu görülür.

Bu bağlamda Carlyle der ki: “Muhammed’in sahtekârın biri olduğu, dininin ise bir yığın uydurma ve saçmalıklardan ibaret olduğu hipotezimiz artık gerçekten de kimsenin önemsememeye başladığı bir şeydir. Ben, Muhammed’in samimi biri olduğuna inanıyorum. Zira gerçek samimiyet, tüm kahramanların ilk karakteridir. Muhammed, sahtekâr bir adam değildir. Zira böyle bir adam, kerpiç ve çamurdan inşa edilen bir evi dahi inşa etmeyi beceremezken, Muhammed, on iki yüzyıl boyunca milyonlarca insanın sıkı sıkıya bağlı olduğu bir insandır. Onun takipçileri de Allah’ın yarattığı bizim gibi insanlar olduğuna göre nasıl sahtekâr bir adamın peşine takılırlar.”⁵⁰

Watt (1909-2006) da şunu belirtir: “Eğer Muhammed’i az da olsa anlamak istiyorsak ve geçmişten bize miras kalan yanlışlıkları düzeltmemiz gerekirse; yalnızca onun asli dürüstlüğüne ve gayesinin bütünlüğüne inanmak değil; aksi ispat edilene kadar onun her bakımdan samimi olduğu inancına sıkı sıkıya bağlı kalmalıyız.⁵¹ Muhammed’in inancı uğruna işkenceye katlanmaya hazır oluşu, kendisine inanan kişilerin yüksek ahlakî karakterde olmaları, nihaî başarısının büyüklüğü, onun gerçekten doğru ve dürüst biri olduğunu göstermektedir.”⁵²

Gilliot, yine 16/en-Nahl, 103 ayeti bağlamında der ki: “Bu ayet, Muhammed’in hocalarının asla olmadığını söylemiyor. Basit olarak söylediği şey; onun (Kur’ân’ın) kötü bir Arapça konuşan birinden elde edilemeyeceğidir.”⁵³

Gilliot, tüm İslam ilimleri ortada dururken, atomik bir değerlendirme anlayışıyla bu ayeti bağlamından kopararak işine geldiği

⁴⁹ *Kutsal Kitap*, Yeni Antlaşma, Matta, 23:37; Luka, 11:47-51.

⁵⁰ Carlyle, *Heroes and Hero Worship*, s. 61-63.

⁵¹ W. Montgomery Watt (1909-2006), *Hiz. Muhammed Mekke’de*, çev. M. Rami Ayas, Azmi Yüksel, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1986, s. 60.

⁵² Watt, *Hiz. Muhammed Mekke’de*, s. 59.

⁵³ Gilliot, *Muhammad, Le Coran*, s. 22.

bir şekilde yorumluyor. Hâlbuki bu ayetten hemen bir önceki ayet⁵⁴ ve ondan sonraki iki ayet⁵⁵ Gilliot'un bu yorumunu tamamen anlamsız ve geçersiz kılıp, onun bu yorumuna adeta bir cevap niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla o, bir yandan Kur'ân'ın gerçeklere dayanmadığını birçok değişik yol ile ispatlamaya çalışırken, öte yandan sanki Kur'ân'ın sahihliğinden hiç şüphesi yokmuş gibi, bu ayeti kendi davasına delil olarak kullanmaya çalışmaktadır. Bu da çoğu oryantalistin içine düştüğü bir tezattır. Kaldı ki bu ayet açık ve net bir şekilde Kur'ân'ın kaynağının iddia edilen şahıs veya şahıslar olmadığını ifade eder.

Muhtelif dinlerin, fikirlerin ve medeniyetlerin İslam üzerinde etkilerinin olup olmadığı batılı müsteşriklerin çalışmalarında görülmeye alışılmış bir durumdur. Onlar bu alanda varsayımlar öne sürer ve İslami ilimler ile ilgili ele aldıkları meselelerde dış tesirler iddiasında bulunurlar.⁵⁶ Binaenaleyh Abraham Geiger (1810-1874), Josef Horovitz (1844-1910), Friedrich Schwally (1863-1919), Ignaz Goldziher (1850-1921), Theodor Nöldeke (1836-1930), Gotthelf Bergsräßer (1886-1933), Alphonse Mingana (1878-1937), Otto Pretzl (1893-1941), Richard Bell (1876-1952), Edmund Beck (1902-1991), John Wansbrough (1928-2002), Günter Lüling (1828-2014), Patricia Crone (1945-2015), Michael Cook, Sidney Griffith, Claude Gilliot, Angelika Neuwirth, Christoph Luxenberg gibi birçok oryantalist, Hz. Muhammed'in Süryanice, İbranice, Aramice veya Habeşçe gibi diller vasıtasıyla, Yahudi ve Hristiyanların kaynaklarından sözlü ve tercüme yoluyla malumat alıp bunları Kur'ân'a kattığını iddia ederek, Kur'ân'ın tarihi arka planını yeniden inşa etmeye çalışmıştır.⁵⁷

⁵⁴ Nahl, 16/102. (Ey Muhammed!) Onlara de ki: "Kur'ân'ı Cebrail, iman edenlere sebat vermek, Müslümanlara bir hidayet ve bir müjde olmak için Rabb'inin katından hak olarak indirdi)

⁵⁵ Nahl, 16/104,105. (Allah'ın ayetlerine inanmayanları Allah hidayete ulaştırmaz ve onlar için acı bir azap vardır, Yalanı ancak Allah'ın ayetlerine inanmayanlar uydurur. İşte onlar yalancıların ta kendileridir)

⁵⁶ Yıldırım, *Oryantalistler*, s. 43.

⁵⁷ Abraham Geiger (1810-1874), *Was hat Mohammed aus dem Judenthume Aufgenommen?*, Verlag von M. W. Kaufmann, Leipzig, 1902, s. i-iii, 1, 4, 22, 36-40, 43-59, 238; Theodor Nöldeke (1836-1930), *Geschichte des Qorāns*, Verlag der Dieterichschen Buchhandlung, Göttingen, 1909, c. I, s. 6-11, 19-20; Ignaz Goldziher (1850-1921), *Mohammed and Islam*, çev. Kate Chambers Seelye, Oxford University Press, London, 1917, s. 3, 10-13; Ignaz Goldziher, *Die Richtungen Der Islamischen Koranauslesung*, Brill, Leiden, 1920, s. 57-58; Josef Horovitz (1874-1931), *Koranische Untersuchungen*, Walter de Gruyter, Leipzig, 1926, s. 78-85; Giulio Basetti-Sani (1912-2001), *Introduzione allo Studio del Corano*,

İşte bu geleneğin bir uzantısı olarak, Gilliot da Hz. Muhammed'in peygamberliğini çürütmek için, onu yetiştirenlerin Yahudi, Hristiyan, İncil'in Süryanice tercümelerinden ve İncil harici metinlerden istifade edenler,⁵⁸ çevresindeki "Allah'ı arayanlar" ve "hanif" diye isimlendirilenler olduğunu iddia eder. O, *Muhammad, Le Coran et Les «Contraintes Des L'Histoire»* adlı makalesinin büyük bir bölümünde Hz. İbrahim, Haniflik, Hz. Muhammed ve dolayısıyla İslamiyet'in bunlardan etkilenme durumu üzerinde birçok müsteşriğin⁵⁹ hipotezlerini özetledikten sonra; "Bu meşhur efsane, bazı temel taşlarıyla öyle ya da böyle İslamiyet'ten önce mevcuttu. Bundan dolayı, Muhammed'in de onu kendi doktrininin hizmetine sunmak üzere tekrar canlandırdığını düşünüyoruz" demektedir.⁶⁰ Gilliot şunu belirtir: "Kur'ân'ın sadece bir adamın eseri olmayıp fakat manevi galeyanların coştığı bir ortamda, aşamalı olarak yapısını kazandığı hipotezi yeniden ele alınmalıdır. Binaenaleyh Arap Yarımadası'nda görülen Haniflik, bundan daha eski olup Hanifliğin Maniheizm'den etkilenen şekli (Ebû 'Âmir'in⁶¹ anlayışını

Editrice Civiltà, Brescia, 1967, s. 27-36; Angelika Neuwirth, "Two Faces of the Qur'ân: Qur'ân and Muşaf", *Oral Tradition*, 25/1 (2010), ss. 141-156, s. 145-149; Sidney Griffith, "Christian Lore and the arabic Qur'ân: 'The Companions of the Cave' in Sûrat al-Kahf and in Syriac Christian Tradition", (ed. Gabriel Said Raynolds), *The Qur'ân in its Historical Context*, (ss. 109-137), Routledge, London, 2007, s. 109-131; Christoph Luxenberg, *The Syro-Aramaic Reading of the Koran: A Contribution to the Decoding of the Language of the Koran*, Verlag Hans Schiler, Berlin, 2007, s. 15-17; Alphonse Mingana (1878-1937), *Syriac Influence on the Style of the Qur'ân*, John Rylands Library Bullentin, Manchester, 1927, ss. 77-98; François de Blois, "Islam in its Arabian Context", (ed. Angelika Neuwirth, Nicolai Sinai, Michael Marx), *The Qur'ân in Context: Historical and Literary Investigations into the Qur'ânic Milieu*, (ss. 615-624), Brill, Leiden, 2010, s. 622-623; Gilliot, *Methodes*, s. 392; Gilliot, *Creation*, s. 43, 53; Gilliot, *The Authorship*, s. 88-101; Gilliot, *Les sources*, s. 31-33; Gilliot, *Exegese*, s. 108-110.

⁵⁸ Gilliot, *Methodes*, s. 392. Yahudi geleneğinde bazı hahamların Hz. Muhammed'in çevresinde faaliyet gösterdikleri, onu kendi planları doğrultusunda yönlendirdikleri ve Kur'ân'ı ona kendilerinin yazdırdığı yaygın bir anlayıştır. Bu amaçla Yahudiler tarafından menkabevi anlatımlar ve aktarımlar içeren irili ufaklı çok sayıda eser üretilmiştir. Bkz. Yasin Meral, Uri Melammed, "Hz. Muhammed'e Dair Bir Yahudi Efsanesi", *AÜİFD*, c. 53, sayı: 2, 2012, ss.1-21, s. 1.

⁵⁹ Aloys Sprenger, Theodor Nöldeke, Hubert Grimme, Révérand William, Richard Bell, Johann Fück ...

⁶⁰ Gilliot, *Muhammad, Le Coran*, s. 18-19.

⁶¹ Hz. Muhammed Medine'ye hicret ettiğinde Dubay Oğulları'ndan Ebu 'Âmir b. Sayfî adında bir adam vardı. Bu adam Hanif dinini inkâr ederek Cahiliye devrinde Hristiyanlaşmış, ruhbanlığa ve Allah adamlığına özenirdi. Hz. Muhammed Medine'ye

kastediyor) ve diğer formları, yine Muhammed ve grubu tarafından canlandırılan şekli, araştırmacılar tarafından ciddiyetle ele alınmalıdır.⁶² Kanaatimizce Muhammed'in öğretileri, 'Hanifler', 'Allah'ı Arayanlar', Museylime ve Ebû 'Âmir'in hareketleri birbirine bağlı olarak incelenmelidir.⁶³ Hz. Muhammed, Kur'ân'ı sözel olarak söylemeden önce büyük bir olasılıkla Yahudi ve Hristiyan yazarlarca bilgilendirilmiş, İncil'in Süryanice tercümelerinden ve İncil harici metinlerden malumat edinmiştir."⁶⁴

Dolayısıyla bu iddialar oryantalistler arasında pek de yeni olmayan iddialardır. Zira oryantalistlerin önemli önderlerinden biri olan Goldziher (1850-1921), aynı argümanları kullanarak: "İslamiyet'in kurucusu Muhammed, yeni bir düşünce getirdiği iddiasında bulunmaz. O, insanın doğaüstü ve aşkın varlık ile olan ilişkisindeki düşünceler bağlamında yeni bir katkı getirmemiştir" görüşünü ileri sürer.⁶⁵ Goldziher'e göre Muhammed; Yahudiler, Hristiyanlar (Goldziher'e göre, Yahudi ve Hristiyan âlimleri Hz. Muhammed'in öğretmenleridir)⁶⁶ ve çevresindeki hareketlerden etkilenmiş ve ruhu bu etkilerin tesiri altında o kadar çok kalmıştı ki, bu etkiler, ilhamlara, zahirî görüntülere ve kendisini bir vasıta olarak gördüğü ilahi vahiylerle dönüşmüşlerdir.⁶⁷ Goldziher, yine: "Muhammed, ticari yolculuklarında rastgele karşılaştığı

---

geldikten sonra Ebu 'Âmir, müşrikleri Bedir, Uhud ve Hendek savaşları için kışkırtmıştı. Taifliler Müslüman olunca Ebu 'Âmir Şam'a gitti ve Hristiyan oldu. Ebu 'Âmir, Mescid-i Drar'ı inşa eden münafıklarla Müslümanlara karşı bir savaş yapmak için, Rum hükümdarı Kayser'den yardım istedi. O, Şam'da tek başına ve vatanından uzakta olarak öldü. Bkz. İbn İshâk, *es-Sîre*, c. I, s. 335; İbn Hişâm (ö. 218/833), *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, thk. Muştafâ es-Sekâ, İbrâhîm el-Ebyârî, 'Abdulhafîz Şelbî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 2007, II, 60; Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Gâlib eţ-Taberî (ö. 310/923), *Câmi'u'l-beyân `an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, thk. Halîl el-Meys, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 2005, c. VII, s. 4389-4392; Ebû Hasan 'Alî b. Aħmed el-Vâhidî (ö. 468/1076), *Esbâbu'n-nuzûl*, thk. Eymen Şâlih Şa'bân, Dâru'l-Hadîs, Kahire, 2003, s. 197-198; Celâluddîn 'Abdurrahmân b. Ebî Bekr es-Suyûtî (ö. 911/1505), *Esbâbu'n-nuzûl*, 'Âlemu'l-Kutub, Beyrut, 2002, s. 142. Mustafa Âsım Köksal (1913-1998), *Hz. Muhammed ve İslâmiyet*, Işık Yayınları, İstanbul, 2007, c. VIII, s. 327-332; Ramazan el-Bûtî, *Fıkhü's-Sîre*, çev. Atik Aydın, Bilge Adam Yayınları, Van, 2006, s. 402-403.

⁶² Gilliot, *Muhammad, Le Coran*, s. 22-23.

⁶³ Gilliot, *Muhammad, Le Coran*, s. 25-26.

⁶⁴ Gilliot, *Methodes*, s. 392.

⁶⁵ Goldziher, *Mohammed*, s. 3.

⁶⁶ Goldziher, *Mohammed*, s. 10, 13; Goldziher, *Koranauslesung*, s. 57-58.

⁶⁷ Goldziher, *Mohammed*, s. 3.

Hristiyanlığın bid'aları ve uydurma hikâyeleri ile Gnostisizm'e ait bilgilerin bir karışımını oluşturup bu materyallerin çoğunu sistematik olmaktan çok uzak bir şekilde kullanmıştır.⁶⁸ Onun alıcı (receptive) zihni, Yahudi ve Hristiyanlardan başka Mecusîlerden de etkilenmiştir. Cumartesi veya pazarın dinlenme gününden kaldırılması Mecusîlerin etkisiyle olmuştur" görüşündedir.⁶⁹

Kolaylıkla anlaşılacağı üzere, Gilliot'un sözlerinin benzerleri yaklaşık yüz yıl önce başka bir oryantalist tarafından aşağı yukarı aynı argümanlarla ve yine tarihi verilerden yoksun, sadece varsayımlara dayanılarak ortaya atılmıştı. Watt, bu gibi oryantalistlerin hallerini şöyle tarif eder: "Batılı yazarların çoğu Muhammed hakkında en kötü şeyleri kabule hazır durumda bulunmuşlardır. Nerede itiraz gibi görünen bir ifade bulmuşlarsa, hemen buna gerçekmiş gibi sarılmışlardır."⁷⁰ Hâlbuki Watt'ın da ifade ettiği gibi, Hz. Muhammed'in kendi düşünceleri ile kendisine tabiatüstü bir kaynaktan geldiğine inandığı düşünceleri birbirinden dikkatlice ayırdığı, tarihteki her şey kadar kesindir.⁷¹ Dolayısıyla hiçbir şekilde bir yanılğı veya oryantalistlerin iddia ettiği gibi etrafında duyduğu efsanelerden bir Kur'ân veya bir din oluşturmamıştır.

Arap Yarımadası'nda bazı kişilerin "tek Allah" inancına sahip olduğu doğru olmakla beraber onların "tek Allah" inancının Hz. Muhammed'in "tek Allah" inancıyla aynı olduğuna inanmak için hiçbir sebep yoktur. Bu "tek tanrıcılığın" bir sosyal reform hareketine bağlı olduğu hususunda tarihi delile rastlanmamaktadır. Hâlbuki başlangıçtan beri Hz. Muhammed'in "tek Allah" inancı, paralel bir şekilde bir insanîyetçilikle, sosyal ve ekonomik bir adalet duygusuyla bağlantılı olmuştur.⁷² Binaenaleyh, Mekkelilerin İslamiyet'ten önce "tek Allah" inancına sahip olanlara ilişmemelerinin sebebi, bu kişilerin herhangi bir sosyolojik veya ekonomik reform getirmemeleri ve dolayısıyla bu

---

⁶⁸ Goldziher, *Mohammed*, s. 13.

⁶⁹ Goldziher, *Mohammed*, s. 14.

⁷⁰ Watt, *Hz. Muhammed Mekke'de*, s. 60.

⁷¹ Watt, *Hz. Muhammed Mekke'de*, s. 60.

⁷² Fazlur Rahman (1919-1988), *İslâm*, çev. Mehmet Dağ, Mehmet Aydın, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2009, s. 54-55.

anlayışın toplumsal hayata hiçbir şekilde yansımamasından kaynaklanmış olabilir.

Gilliot'a göre, Hz. Muhammed'in mesajının diğerlerinkine üstün gelmesi, onun, mesajını yerel ve kabilevî anlayışların ötesinde bir anlayışla ortaya koymasından ve Ebû 'Âmir'in zıddına, şiddete başvurmasından kaynaklanmaktadır.⁷³ Fakat Ebû 'Âmir'in şiddete başvurmadığı iddiası tarihen yanlış bir iddiadır. Zira Hz. Muhammed Medine'ye geldikten sonra Ebu 'Âmir, müşrikleri Bedir, Uhud ve Hendek savaşları için kışkırtmıştır.⁷⁴ Taifliler Müslüman olunca Ebu 'Âmir Şam'a gitmiş ve Hristiyan olmuştur. Ebu 'Âmir, Mescid-i Dırar'ı inşa eden münafıklarla Müslümanlara karşı bir savaş yapmak için, Rum hükümdarı Kayser'den yardım istemiştir.⁷⁵ Dolayısıyla Ebu 'Âmir, şiddete her yönüyle başvurmuş fakat başarılı olamamıştır.

Watt'ın: "Batı'da tarihe mal olmuş büyük şahsiyetlerin hiç birisine, Muhammed kadar az değer verilmiş değildir"⁷⁶ sözü çok manidardır. Watt'a bu değerlendirmeyi yaptıran ise, Reinhart Dozy (1820-1883), Aloys Sprenger (1813-1893), W. Muir (1819-1905), Ignaz Goldziher (1850-1921), Theodor Nöldeke (1836-1930), Leone Caetani (1869-1935) gibi yazarların Hz. Muhammed'i Batı'da yanlış tanıtımları ve dolayısıyla gerçek yönüyle tanınmasına engel olmalarıdır.⁷⁷

Sonuç

Gilliot, Hz. Muhammed tasavvurunda kendinden önceki şüpheli oryantalistlerin temel olarak ortaya attıkları tezlere dayanmış; farklı bir bakış açısı getirmemiştir. Hemen hemen tüm eserlerinde yaptığı gibi, bu konuda da kendinden öncekilerin tezlerini özetlemiş ve onlardan işine gelenleri yine onların tezlerine dayanarak benimsemiştir. Bu da

⁷³ Gilliot, *Muhammad, Le Coran*, s. 26.

⁷⁴ İbn İshâk, *es-Sîre*, I, 335; İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 60; eṭ-Ṭaberî, *Câmi'*, VII, 4389-4392; el-Vâhidî, *Esbâbu'n-nuzûl*, s. 197; II, 60; Köksal, Hz. *Muhammed*, VIII, 327-332; el-Bûtî, *Fıkh'u's-Sîre*, s. 402-403.

⁷⁵ eṭ-Ṭaberî, *Câmi'*, VII, 4389-4392; el-Vâhidî, *Esbâbu'n-nuzûl*, s. 197-198; es-Suyûtî, *Esbâbu'n-nuzûl*, s. 142. Köksal, Hz. *Muhammed*, VIII, 327-328.

⁷⁶ Watt, Hz. *Muhammed Mekke'de*, s. 60.

⁷⁷ Yıldırım, *Oryantalistler*, s. 161-162.

oryantalistlerin en karakteristik özelliklerinden birisidir.⁷⁸ Edward W. Said (1935-2003), oryantalistlerin bu özelliklerini: “Her Doğu bilimci kendinden önceki bazı çalışmaları ön kabuller olarak alır ve çalışmalarında buradan edindiği bilgilere dayanır”⁷⁹ şeklinde özetler.

---

⁷⁸ Gilliot’a göre, Kur’ân üzerindeki en iyi çalışmalar İngiliz, Fransız, İtalyan, Amerikan ve özellikle Alman oryantalistler tarafından yapılan çalışmalardır. Bkz. Gilliot, *Le Coran*, s. 27.

⁷⁹ Said, *Orientalism*, s. 20.

Kaynakça

- el-Beyhākī, Ebū Bekr Aḥmed b. Huseyin (ö. 458/1066), *Delāilu'n-nubuwwa ve ma'rifetu aḥvāli şāhib'ş-Şerī'a*, Dāru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1988
- el-Bûtî, Ramazan, *Fıkhı's-Sîre*, çev. Atik Aydın, Bilge Adam Yayınları, Van, 2006.
- Carlyle, Thomas (1795-1881), *Heroes and Hero Worship*, Henry Altemus, Pennsylvania, 1899.
- Draz, Muhammed Abdullah (1894-1958), *En Mühim Mesaj Kur'ân*, çev. Suat Yıldırım, Yeni Akademi Yayınları, İzmir, 2006.
- Durmuş, Zülfikar, *Kur'an'ın Türkçe Tercümelere*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2007.
- Fazlur Rahman (1919-1988), *İslâm*, çev. Mehmet Dağ, Mehmet Aydın, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2009.
- el-Firūzābādī, Mecduddīn (ö. 817/1415), *el-Kāmūsu'l-muhīṭ*, Dāru'l-Ma'rife, Beyrut, 2008.
- François de Blois, "Islam in its Arabian Context", (ed. Angelika Neuwirth, Nicolai Sinai, Michael Marx), *The Qur'ân in Context: Historical and Literary Investigations into the Qur'ânic Milieu*, (ss. 615-624), Brill, Leiden, 2010.
- Geiger, Abraham (1810-1874), *Was hat Mohammed aus dem Judenthume Aufgenommen?*, Verlag von M. W. Kaufmann, Leibzig, 1902.
- Gilliot, Claude, "Les Sources du Coran", *Le Monde des Religions*, 19 (2006), ss. 30-33.
- _____, "Le Coran a une histoire", interview par Jacqueline Martin Bagnaudez, *Notre Histoire*, 195, 2002, ss. 22-28.
- _____, "Muhammad, Le Coran et Les «Contraintes des L'Histoire»", (ed. Stefan Wild), *The Qur'an As Text*, (ss. 3-26), Brill, Leiden, 1996.
- _____, *Aspects de l'Imaginaire Islamique Commun dans le Commentaire de Tabarī*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Universite de la Sorbonne Nouvelle Paris-III, Paris, 1987.
- _____, *Exégèse, Langue et Théologie en Islam: L'Exégèse Coranique de Tabarī*, Vrin, Paris, 1990.

- _____, "Creation of a Fixed Text", (ed. Jane Dammen McAuliffe), *The Cambridge Companion to the Qur'an*, (ss. 41-57), Cambridge, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- _____, "Reconsidering the Authorship of the Qur'an. Is the Qur'an Partly the Fruit of a Progressive and Collective Work?", (ed. Gabriel Said Reynolds), *The Qur'ān in its Historical Context*, (ss. 88-108), Routledge, London, 2007.
- _____, "Mythe et Théologie: Calame et Intellect, Prédestination et Libre Arbitre", *Arabica*, 45/3, 1998, ss. 151-192.
- _____, "Origines et Fixation du Texte Coranique", *Etudes*, 409, 2008/12, ss. 643-652.
- _____, "Deux etudes sur le Coran (La composition des sourates Mekkoises. Le Coran, Muhammad et le "judeo-christianisme)", *Arabica*, XXX, 1983, ss. 1-37.
- _____, "Methodes et Debats. Langue et Coran: Une lecture syro-araméenne du Coran", *Arabica*, L, 2003/3, ss. 381-93.
- Gilliot, Claude, Pierre Larcher, "Language and Style of the Qur'ān" (ed. Jane Dammen McAuliffe), *Encyclopaedia of the Qur'ān III*, (ss. 109-135), Brill, Leiden, 2003.
- Giulio Basetti-Sani (1912-2001), *Introduzione allo Studio del Corano*, Editrice Civiltà, Brescia, 1967.
- Goldziher, Ignaz (1850-1921), *Mohammed and Islam*, çev. Kate Chambers Seelye, Oxford University Press, London, 1917.
- _____, *Die Richtungen Der Islamischen Koranauslesung*, Brill, Leiden, 1920.
- Gözeler, Esra, "İlâhiyat Seminerleri: Erken Dönem 1, Prof. Dr. Claude Gilliot", *AÜİFD*, c. 50, sayı: 1, 2009, ss. 193-197.
- Griffith, Sidney, "Christian Lore and the arabic Qur'ān: 'The Companions of the Cave' in Sūrat al-Kahf and in Syriac Christian Tradition", (ed. Gabriel Said Reynolds), *The Qur'ān in its Historical Context*, (ss. 109-137), Routledge, London, 2007.
- el-Hākīm, Muḥammed b. 'Abdillāh en-Neysābūrī (ö. 405/1014), *el-Mustedrek 'alā's-Şaḫīḫayn*, thk. Muştafā 'Abdulkādir 'Aṭā, Dāru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2012.
- Horovitz, Josef (1874-1931), *Koranische Untersuchungen*, Walter de Gruyter, Leipzig, 1926.

- İbn Hişâm (ö. 218/833), *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, thk. Muşafâ es-Sekâ, İbrâhîm el-Ebyârî, 'Abdulhâfîz Şelbî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 2007.
- İbn İshâk (ö. 151/749), *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, thk. Aḥmed Ferîd el-Muzeydî, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2004.
- İbn Kesîr, 'Imâduddîn Ebu'l-Fidâ' İsmâ'îl (ö. 774/1373), *el-Bidāye ve'n-nihāye*, thk. Me'mûn Muḥammed Sa'îd, Dâru İbn Kesîr, Beyrut, 2007.
- İbn Sa'd (ö. 230/845), *Kitābu't-tabakāti'l-kebir*, thk. Muḥammed 'Abdulkâdir 'Atâ', Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2012.
- Juan Pablo Arias Torres, *Bibliografía sobre las traducciones del Alcoran en el ambito hispano*, çev. Revista De Traductología, 11, 2007, ss. 261-272.
- Köksal, Mustafa Âsım (1913-1998), *Hz. Muhammed ve İslâmiyet*, Işık Yayınları, İstanbul, 2007.
- Kutsal Kitap*, çev. Komisyon, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2008.
- Luxenberg, Christoph, *The Syro-Aramaic Reading of the Koran: A Contribution to the Decoding of the Language of the Koran*, Verlag Hans Schiler, Berlin, 2007.
- Meral, Yasin ve Uri Melammed, "Hz. Muhammed'e Dair Bir Yahudi Efsanesi", *AÜİFD*, c. 53, sayı: 2, 2012, ss. 1-21.
- Mingana, Alphonse (1878-1937), "Syriac Influence on the Style of the Qur'ân", *John Rylands Library Bullentin*, Manchester, 1927, ss. 77-98.
- Neuwirth, Angelika, "Two Faces of the Qur'ân: Qur'ân and Muşhaf", *Oral Tradition*, 25/1, 2010, ss. 141-156.
- Nöldeke, Theodor (1836-1930), *Geschichte des Qorâns*, Verlag der Dieterichschen Buchhandlung, Göttingen, 1909.
- Said, Edward W. (1935-2003), *Orientalism*, A Division of Random House, New York, 1978.
- es-Suyûṭî, Celâluddîn 'Abdurrahmân b. Ebî Bekr (ö. 911/1505), *Esbābu'n-nuzûl*, 'Alemlu'l-Kutub, Beyrut, 2002.
- eṭ-Ṭaberî, Ebû Ca'fer Muḥammed b. Cerîr b. Yezîd b. Ğâlib (ö. 310/923), *Câmi'u'l-beyân `an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, thk. Ḥalîl el-Meys, Dâru'l -Fikr, Beyrut, 2005.
- et-Tirmizî, Muḥammed b. 'İsâ b. Sevre (ö. 279/892), *Câmi'u't-Tirmizî*, thk. Yûsuf el-Hâc Aḥmed, Mektebetu İbn Hacer, Şam 2004.
- el-Vâhidî, Ebû Ḥasan 'Alî b. Aḥmed (ö. 468/1076), *Esbābu'n-nuzûl*, thk. Eymen Şâlih Şa'bân, Dâru'l-Ḥadîs, Kahire, 2003.

Watt, W. Montgomery (1909-2006), *Hız. Muhammed Mekke'de*, çev. M. Rami Ayas, Azmi Yüksel, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1986.

Yıldırım, Suat, *Oryantalistlerin Yanılguları*, Işık Akademi Yayınları, İzmir, 2012.

<http://iremam.cnrs.fr/?article712> (02.10.2015).